

УДК 616.37+613.954

І.С.Лембрик

ХАРАКТЕРИСТИКА ПЕРЕБІГУ ПАТОЛОГІЇ ПІДШЛУНКОВОЇ ЗАЛОЗИ У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Івано-Франківський національний медичний університет

Резюме. У статті узагальнено дані щодо перебігу функціональної патології підшлункової залози та органів гастроудоденальної зони в 113 дітей віком від 2 до 6 років. Найбільш частими клінічними симптомами поєднаної патології є розлитий біль у животі (67,3 %), виснажливе блювання (82,3 %), проноси (88,2 %), ознаки

інтоксикаційного синдрому (100 %). Встановлено помірні зміни функціонального стану печінки та підшлункової залози, що зазнавали регресу зі зникненням основної симптоматики.

Ключові слова: діти дошкільного віку, патологія підшлункової залози, клінічний перебіг.

Вступ. Як відомо, анатомо-фізіологічний розвиток підшлункової залози безпосередньо пов'язаний зі становленням харчового раціону. Починаючи з перших двох місяців життя, ріст органа, особливо ацинарної його частини, відбувається доволі інтенсивно і дещо сповільнюється лише у віці 2-2,5 року, оскільки до цього часу всі основні страви прикорму вже введені до раціону дитини [1, 3, 4]. Різниця також становлення екзокринної функції підшлункової залози в онтогенезі: амілолітична активність зростає після 2-3 років життя, а протеолітична функція в нормі є навіть вищою, ніж у дорослих [2, 3].

Водночас неправильне чи нераціональне введення прикорму, ранній перехід на штучне чи змішане вигодовування інтенсифікує секреторну діяльність підшлункової залози, поступово виснажуючи її, а це призводить у подальшому до розвитку функціональних змін органа, так званих панкреатопатій [5]. Проте даних щодо перебігу патології підшлункової залози в дитячому віці недостатньо.

Мета дослідження. Вивчити особливості перебігу патології підшлункової залози в дошкільному віці.

Матеріал і методи. Проаналізовано медичну документацію 93 дітей віком від 2 до 6 років, з патологією підшлункової залози, що перебували на стаціонарному лікуванні в ДОКЛ м. Івано-Франківська, Київського міського гастроентерологічного центру, на базі гастроентерологічного відділення ДУ ІПАГ АМН України (завідділення – проф. Денисова М.Ф.). Комплексно обстежено 20 дітей цього ж віку, які перебували на стаціонарному лікуванні в ДОКЛ м. Івано-Франківська (гол.лікар – Котурбаш Р.Й.) та Київському міському гастроентерологічному центрі, на базі Київської міської дитячої лікарні № 9 (гол.лікар – П'янова О.В.), з приводу функціональної та органічної патології підшлункової залози.

Таким чином, узагальнено дані щодо клінічного перебігу патології підшлункової залози в 113 пацієнтів віком до шести років.

Екзокринну функцію підшлункової залози вивчали на підставі дослідження амілази сироватки крові (норма – 12,0-32,0 г/(год·л), діастази сечі (норма – 20,0-160,0 г/(год·л)) за методикою Караваєв. Вміст органоспецифічного ферменту – трипсину в

сироватці крові досліджували за методом Erlanger у модифікації Шатернікова В.А. Згідно з методикою, рівень трипсину в сироватці здорових людей становить 0-5 мод при середньому вмісті $2,31 \pm 0,5$ мод.

Функціональний стан печінки вивчали шляхом оцінки цитолітичного (АлАт, АсАТ), холестатичного (лужна фосфатаза, білірубін та його фракції), мезенхімально-запального (тимолової проби, рівня глобулінів) синдромів. Всім обстеженим проведено ультразвукове обстеження органів черевної порожнини, копрограму та посів калу на дисбіоз і кишкову групу.

Результати дослідження та їх обговорення. Серед обстежених незначно переважали дівчатка (51,3 %). Як правило, більшість дітей потрапляли до стаціонару в ургентному порядку з діагнозом „гострий гастрит” (38,9 %), функціональні розлади шлунка (35,4 %) або ж „синдром циклічного ацетонемічного блювання” (26 %). Порушення функції підшлункової залози проходило за типом реактивного, рідше – хронічного панкреатиту.

Загальний стан більшості (70 %) обстежених був тяжким за рахунок інтоксикаційного синдрому.

Появу клінічної симптоматики матері обстежених у 44,2 % випадків пов'язували з порушенням раціону харчування (вживання фруктових соків, кавуна, страв із майонезом), однак у решти випадків не вказали жодних видимих причин появи клінічних симптомів.

В анамнезі в 50% пацієнтів відмічено порушення харчування на першому році життя – несвоєчасне введення прикормів, раннє переведення на штучне вигодовування (частіше коров'ячим молоком, рідше – сумішшю). Тривалість грудного вигодовування становила в середньому $2,5 \pm 1$ місяць.

Обтяжена спадковість мала місце в 50 % випадків функціональних захворювань. При цьому в матерів дітей із синдромом циклічного ацетонемічного блювання вірогідно частіше траплялися сечокам'яна хвороба, напади мігрені.

Частота клінічної симптоматики в дітей із патологією підшлункової залози подана нижче (табл. 1).

Як свідчать дані, представлені в табл. 1, серед клінічних симптомів у дітей дошкільного віку превалювали ознаки больового абдомінального синдрому без чіткої локалізації, виснажливе блювання, частіше їжею з домішками жовчі, зага-

Таблиця 1

Частота клінічних симптомів у дітей дошкільного віку з патологією підшлункової залози, n=113

Симптоми	Реактивний панкреатит, n=85	Хронічний панкреатит, n=28
Розлитий біль у животі	76 (89,4 %)	25 (89,3 %)
Виснажливе блювання до 3-4 разів на день	70 (82,3 %)	22 (78,6 %)
Їжею	65 (76,5 %)	20 (71,4 %)
З домішками жовчі	4 (4,7 %)	3 (10,7 %)
Загальна слабкість	85 (100 %)	26 (92,8 %)
Субфебрильна температури тіла	75 (88,2 %)	24 (85,7 %)
Запах ацетону з рота	68 (80 %)	19 (67,8 %)
Наявність ацетону в сечі	56 (65,9 %)	15 (53,6 %)
Пронosi	75 (88,2 %)	18 (64,3 %)
Симптоми подразнення очеревини	40 (35,4 %)	6 (21,4 %)
Болючість у зоні Шоффара	68 (80 %)	13 (44,8 %)
Симптом Мейо-Робсона	63 (74,1 %)	11 (37,9 %)
Симптом Дежардена	60 (70,6 %)	10 (34,5 %)

Таблиця 2

Характеристика клінічного перебігу підшлункової залози в поєднанні з функціональними захворюваннями шлунка, n=113

Клінічні симптоми	Патологія підшлункової залози в поєднанні з гострим гастритом, n=44	Патологія підшлункової залози в поєднанні з функціональними розладами шлунка, n=40	Патологія підшлункової залози в поєднанні із синдромом циклічного ацетонемічного блювання, n=29
Розлитий біль у животі, переймоподібного характеру	40 (90,9 %)	22 (55 %)	24 (82,7 %)
Блювання з частотою 3-5 разів на день без попередньої нудоти	32 (72,7 %)	10 (25 %)	28 (96,5 %)
Розлади випорожнень за типом проносів	42 (95,4 %)	-	5 (4,4 %)
Підвищення температури тіла	43 (97,8 %)	-	20 (69 %)
Загальна слабкість	44 (100 %)	4 (10 %)	14 (48,2 %)
Сонливість, загальмованість	35 (79,5 %)	6 (15 %)	27 (93,1 %)

Таблиця 3

Вміст основних ферментів підшлункової залози у дітей з функціональною патологією підшлункової залози

Показник	Реактивний панкреатит, n=15	Хронічний панкреатит, n=5
Амілаза крові, г · год/л	38,1±0,1	40,0±0,2
Діастаза сечі, г · год/л	44,1±0,2	55,2±0,1
Трипсин у сироватці крові, Мод	4,3±0,5	5,2±1,2

льна слабкість. Випорожнення за типом проносів мали місце майже у всіх пацієнтів.

При об'єктивному обстеженні симптоми подразнення очеревини були позитивними переважно в дітей із хронічною патологією підшлункової залози. Визначення больових точок, патогномонічних для панкреатиту, виявилось також більш інформативним у цій групі осіб.

Як видно з табл. 2, для захворювань підшлункової залози в поєднанні з гострим гастритом характерні: розлитий переймоподібний біль у животі, рясне виснажливе блювання, проноси, ознаки вираженої інтоксикації, підвищення температури тіла.

У пацієнтів із синдромом функціональної диспепсії та ураженням підшлункової залози є характерними абдомінальний біль без ознак кишкової диспепсії і мінімальні ознаки інтоксикації.

Діти з патологією підшлункової залози та синдромом циклічного ацетонемічного блювання частіше виявляли тривале рясне блювання, виражену сонливість. Під час нападу блювання практично у всіх хворих спостерігалися ознаки вегетативних порушень: гіпергідроз, підвищена пітливість, стійкий та розлитий червоний дермографізм, серцебиття. Відмічалось виражене зниження апетиту аж до анорексії у 25 % пацієнтів із даними захворюваннями.

Нами проведено комплексну оцінку функціонального стану підшлункової залози та печінки в дітей із панкреатопатіями та хронічною патологією підшлункової залози.

Як свідчать дані, наведені в табл. 3, відмічені незначні зміни екзокринної функції підшлункової залози в дітей дошкільного віку, які тривали впродовж 1-3 діб і швидко поверталися до норми з регресом ознак інтоксикації.

Серед дітей з органічною патологією зміни екзокринної функції утримувалися впродовж тижня і поверталися до норми лише в половині випадків.

При цьому для остаточного з'ясування ступеня порушення екзокринної функції підшлункової залози слід здійснити провокаційні тести, що не видавалось можливим через тяжкість стану.

За даними копрограми, у 80 % обстежених, переважно з гострим гастритом, відмічено калову консистенцію випорожнень, наявність стеатореї І типу, достатньої кількості слизу та лейкоцитів, що вказує на наявність виражених запальних змін та втягнення в процес також і кишечника.

Встановлено наявність компенсованого, рідше – субкомпенсованого дисбактеріозу в 45 % дітей із панкреатопатіями, а це свідчить про визначальну роль даного патологічного стану в підтримці панкреатичної недостатності, наявність взаємозв'язку між порушенням екзокринної функції підшлункової залози та функціональним станом кишечника.

Збільшення розмірів печінки, за рахунок її правої частки, при пальпації виявлено в 40% обстежених із патологією підшлункової залози та функціональними захворюваннями шлунково-кишкового тракту. Консистенція її при цьому була гладенькою, край гострим та неболючим.

При проведенні біохімічного дослідження виявлено ознаки цитолітичного (підвищення рівня АлаАТ у 30 % дітей з поєднаною патологією органів травлення), холестатичного (підвищення рівня кон'югованого білірубіну) синдромів у 1,5 % хворих, переважно на тлі вираженої клінічної симптоматики. Підвищення рівня γ -глобулінів відмічене лише у двох дітей із хронічним панкреатитом.

За даними УЗД дослідження, у більшості пацієнтів, з урахуванням ретроспективного аналізу медичної документації, виявлено збільшення розмірів підшлункової залози, переважно за рахунок хвоста та голівки, набряк, підвищення ехогенності паренхіми у вигляді ехо-позитивних включень у ділянці хвоста та тіла.

Висновки

1. У дітей дошкільного віку із функціональними захворюваннями шлунка та циклічним ацетонемічним блюванням, що перебували під нашим спостереженням, превалювали функціональні зміни з боку підшлункової залози.

2. До характерних рис даної клінічної патології слід віднести розлитий біль у животі, переймоподібного характеру, рясне блювання їжею, іноді з домішками жовчі, ознаки інтоксикаційного синдрому.

3. Функціональний стан підшлункової залози та печінки при поєднаній патології характеризується помірними змінами, що поступово зникають на фоні регресу клінічної симптоматики.

Перспективи подальших досліджень. Подальше вивчення стану підшлункової залози з метою визначення ступеня та тяжкості порушень, пошуку критеріїв ранньої діагностики.

Література

1. Банадига Н.В. Місце панкреатопатії у дітей на тлі хронічної патології органів травлення / Н.В.Банадига, О.М.Дутчак // Сучасні досягнення в гастроентерології. – К.: Прапор, 2006. – С. 30-32.
2. Банадига Н.В. Діагностика вторинних порушень зовнішньосекреторної функції підшлункової залози у дітей із хронічною патологією травної системи / Н.В.Банадига, О.М.Дубчак, Г.В.Рачинська: матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. з міжнародною участю (3-4 квітня 2008 року). – С. 80-82.
3. Євграфова Н.Б. Діагностика ранніх порушень екзокринної функції підшлункової залози дітей шкільного віку / Н.Б.Євграфова, Л.В.Квашніна, В.П.Родіонов // Перинатол. и педиатрия. – 2006. – № 2 (26). – С. 119-121.
4. Тяжка О.В. Критерії вибору ферментних препаратів при проведенні замісної терапії у дітей раннього віку / О.В.Тяжка, О.М.Джуринська, Р.М.Товмаш // Педіатрія, акушерство та гінекол. – 2005. – № 5. – С. 35-40.
5. Нечитайло Ю.М. Поєднана патологія підшлункової залози при гастродуоденальних захворюваннях у дітей / Ю.М.Нечитайло, Н.О.Попелюк: матеріали наук.-практ. конф. з міжнародною участю [„Хронічні захворювання кишечника у дітей”] (10-11 листопада 2008 року, м. Харків). – Харків. – С. 88-89.

ХАРАКТЕРИСТИКА КЛИНИЧЕСКОГО ТЕЧЕНИЯ ПАТОЛОГИИ ПОДЖЕЛУДОЧНОЙ ЖЕЛЕЗЫ У ДЕТЕЙ ДОШКОЛЬНОГО ВОЗРАСТА*И.С.Лембрик*

Резюме. В статье обобщена информация об особенностях течения функциональной патологии поджелудочной железы и органов гастродуоденальной зоны у 113 детей в возрасте 2-6 лет. Среди наиболее частых клинических симптомов сочетанной патологии: разлитая боль в животе (67,3 %), изнуряющая рвота (82,3 %), понос (88,2 %), признаки интоксикационного синдрома (100 %). Установлены умеренные изменения функционального состояния печени и поджелудочной железы, которые регрессировали по мере исчезновения основной симптоматики.

Ключевые слова: дети дошкольного возраста, патология поджелудочной железы, клиническое течение.

A CHARACTERISTIC OF THE COURSE OF PATHOLOGY OF THE PANCREAS IN CHILDREN OF PRESCHOOL AGE*I.S.Lembryk*

Abstract. The paper generalizes the findings, dealing with functional pathology of the pancreas and organs of the gastroduodenal zone in 113 children aged from 2 to 6 years. The most frequent clinical symptoms of combined pathology are extended pain in the abdomen (67,3 %), exhausting vomiting (82,3 %), diarrhoea (88,2 %), the signs of the intoxication syndrome (100 %). The author has established moderate changes of the functional state of the liver and pancreas that underwent regression with disappearance of the principal symptomatology.

Key words: preschool age children, pancreatic pathology, clinical course.

National Medical University (Ivano-Frankivsk)

Рецензент – проф. О.К.Колоскова

Buk. Med. Herald. – 2011. – Vol. 15, № 1 (57). – P. 52-55

Надійшла до редакції 16.09.2010 року

© І.С.Лембрик, 2011

**Науково-практична конференція
з міжнародною участю****“Креативні напрямки у діагностиці, патогенезі
та лікуванні внутрішніх хвороб”****12-13 травня 2011 року
м. Запоріжжя**

Адреса оргкомітету:

Запорізька медична академія післядипломної освіти МОЗ України
бульвар Вінтера, 20
м. Запоріжжя, 69096
тел. (061) 701-41-90